

7. Aula est pro nobis

Sead Alić

Slike, zvuci, osmjesi, neka nevina lakoća razgovora, spremnost za istraživanje, otvorenost za novo i drukčije, susretljivost... sve su to stvari koje dolaze iz magle sjećanja kada ga programiramo na Zagreb, drugu polovicu sedamdesetih godina prošloga stoljeća. Dio te otvorenosti zasigurno je bila uzrokovana mladošću generacije koja je postavljala svoja prva filozofska pitanja. No čini se da je za drugi dio zahvalna i starost sustava koji se umorio od vlastite ideologije. Zanos je doživio svoju ironijsku dimenziju. *Anarhokor* je pjevao:

Gomilaju se gomile!
Gomilaju se gomile!
Buše se brda, idu ljudi...
U velikim grupama!
Sve je, ogromno! O, o, o, o.
Sve je tako ogromno...
La la la la ljudi
La la la la brda
La la la la buše...

Filozofski je fakultet u Zagrebu tada bio, kako će se kasnije pokazati, veći rasadnik rock glazbenika nego budućih poznatih filozofa. Dok su se strukture filozofskih katedri pomalo zatvarale u izdanke čiji domet neće biti veći od pozitivnih ili negativnih analiza

svojih profesora, u auli je prštalo na sve strane. Gotovo u svakom kutu 'blanjalo' se, u svakom kutu drukčije, ali uvijek s manjom ili većom grupicom vjernih sljedbenika.

Središnje je mjesto i najviše publike uvijek imao Branimir Štulić, ovisnik o glazbi i svirci pred publikom. Nešto manje pozornosti izazivao je Stublić sa svojim interpretacijama uglavnom poznatih stranih hitova. Darko Rundek je već tada privlačio svoj krug glazbenih sljedbenika vlastitim pjesmama. Bilo je naravno i onih koji su se odavali lakšim notama i onih koji su istovremeno i svirali i osluškivali što se priča po auli. Oni će kasnije postati ili „hitmejke-ri“ ili djelatnici nekog od javnih servisa.

Praxis je u tom trenutku uglavnom „mislio svoje zlatne dane“. Prestala su druženja *Korčulanske ljetne škole*, prestao je izlaziti *Praxis* kao glavni medij povezivanja tadašnje jugoslavenske filozofije s dijelom svjetske filozofije okrenutom nekom od pristupa interpretiranja misli Karla Marxa. Bespoštedna je kritika svega postojećega i bez filozofije rasla u okruženju u kojemu smo rasli. Pa ipak, mišljenje revolucije, koliko god je bilo suhoparno zagovarano, odzvanjalo je u ušima mladih slušača. Aula je uvijek bila spremna na pobunu. Jedino se nije znalo u kojem smjeru treba krenuti. Jedno iskustvo svjedoči i o nepoželjnosti akcije ukoliko nije koordinirana s teoretičarima svih pobuna ili pobune kao takve.

Na jednom od velikih protestnih skupova koji je u dvorani VII. okupio nekoliko stotina studenata (i ispunio tu dvoranu na način na koji su je ispunjavali u današnje vrijeme studenti slobodnog filozofskog) govorilo se među ostalim i o potrebi da studenti ocjenjuju svoje profesore. Ova svojevrsna najava Bologne (u jednom segmentu) okončana je kada se nad glave protestirajućih studenata sručio hladan tuš s katedri zagovornika stalne mijene: „Nije vrijeme za revoluciju“, poručeno je „odozgo“. Trebalo je sa svime prestati jer profesori ne mogu dobiti plaću dok se sve ne okonča i dok studenti ne prihvate neke ponuđene prijedloge.

Na fakultetu se znalo da se u Istarskoj dobro tulumari. Govorilo se: „Neki filozofi, blanjaju i pjevaju neke svoje pjesme.“ I bilo je tako. Rane filozofske mudrosti koje su se začinjale u našim nado-

budnim glavama, smjenjivala su recitiranja pjesama, sviranje gitara, pjevanje... Bilo je i sevdaha...kad se malo popije...kada popuste želje za zavodjenjem... ili kada budu realizirane. Teško je, naime, bilo razlučiti kada su riječi u diskusiji željele biti argumentom a kada zavodničkim sredstvom. Uglavnom, Gozba se prakticirala u nesmiljenim količinama. Gozba u njenom najljepšem smislu.

Pjevalo se:

A tko, što, gdje i kako?

Tko je to Mi i tko to zna

Tko se to iza zamjenica krije

Tko se to silan pokazati ne smije?

Na jednu takvu sinergiju vina, filozofije, glazbe i sevdaha došao je i kolega s godine, Branimir Štulić. Znali smo se s predavanja iz indologije, koju smo upisali iste godine, pa je prirodno bilo da se diskusije s predavanja zaliju i dobrom atmosferom Istarske. Njegovo gostovanje u Istarskoj bilo je na razini njegovog ponašanja u prvim godinama studija: skromno i simpatično. Sjećam se da je, nakon što je odslušao naš repertoar, tiho, ali nekako smrtno ozbiljno, predložio nama dvojici koji smo se najviše držali gitare – da zajedno s njim osnujemo bend. Otišao je neshvaćen. Ostavio je tekstove tridesetak svojih pjesama. U pjesničkom smislu pjesme se nisu činile ničim posebnim. Ono što međutim nismo ugradili u čitanje tih pjesama bio je njegov glas, njegova fotogeničnost, sklonost liderstvu koja će uskoro biti realizirana i koja će tim tekstovima dati jednu sasvim novu dimenziju. Tekstove koje nam je ponudio motrilo je oko mladih književnih kritičara i teoretičara. Potencijalnu medijsku dimenziju snage tih tekstova – nismo prepoznali.

U zraku se osjećao zamor politike, istrošenost kadrova, neuvjerljivost. Rečenice s javnih medija komunicirale su sa sve manje svojih slušatelja, gledatelja ili čitatelja. Pojavljivao se i širio jaz između onoga što su ljudi mislili i što su govorili. Ideologija je jahala društvima najsnažnijih medija. Rock je bio medij drugoga diskursa, nove senzibilnosti, nove poetike...

Značajan dio hrvatskog rock and rolla nastajao je u auli filozofskoga fakulteta. No da bi smušene, povučene, egzotične figure izrasle u zvijezde, bila je potrebna fotografija i bio je potreban medij novine. Osjećala se potreba za osvajanjem etera. U *Poletu* su stvoreni načini gledanja koji su odgovarali novoj generaciji; kadrovi koji su nove generacije učili bjelini, koji su fotografiju prihvatili kao ravnopravan dio novine. Naravno da je u tom kontekstu fotografija postala značajnijom od teksta. *Polet* je prva novina u ovim krajevima u kojima je fotografija pobijedila tekst, u kojemu je vizualno nadjačalo tipografsko, gdje je ideološko razarano sredstvom snažnijim od riječi. Radio 101 doći će tek '84 godine. Pokazat će se dovoljno snažnim da stavi u pitanje temelje sistema koji je jednodimenzionalno glumio demokraciju. S odstojanja se bolje vidi. Okovi doživljaja popuštaju. Istinsko bivanje u doživljaju postaje dio uvećane slike... Nema više poistovjećivanja s glazbom i masom koja je stvarala, živjela, slušala i gledala Novi val. Sve polako dolazi u okvire o kojima nekada nije bilo vremena sanjati ili misliti. Okviri nam daju do znanja da naš doživljaj nije središte svijeta i da se iz njega ne mogu razumjeti zbivanja koja su nas u naši životima dijelom i odredila. Doživljaj se na kraju pokazao pripremanim, koordiniranim, praćenim i podsticanim. To međutim ne narušava njegovu snagu i iskrenost.

Elektronička posredovanja ponovno vraćaju uho u igru. Radijske se postaje pokazuju idealnima za distribuiranje glazbe. Pogled se podiže s tiskanih tekstova i oslobađa za boju. Sekundarna oralnost dovodi u pitanje dominaciju oka doba pisma. Radio je, zabilježio je McLuhan, „vapio za tribalizmom“. On je došao u oblicima komuniciranja i u glazbama koje bi bez tog medija zauvijek ostale na razinama lokalnoga.

Disneyland se, sredinom pedesetih, s televizijskih ekrana pretače u realne zabavne centre. Pobjeda je to mašte upregnute u poslovanje s ljudskom podsviješću: Želja za igrom, slobodom, kreativnošću mogla se realizirati na lokacijama oživljene mašte. Na ulazima u te svjetove mašte korporacije su postavile naplatne kućice. Bilo je to doba kada se u institucijama kojima ste se željeli

obratiti na telefon javljao živi čovjek, osoba s kojom ste mogli porazgovarati. Političare i birokrate se još uvijek moglo dirnuti nekim napisom, peticijom, pjesmom, nastupom... Postojao je neizravan dijalog i odmjeravanje snaga. Povremeni brifinzi s partijskim ljudima danas izgledaju naivno u odnosu na razrađene sustave korporacije koja se zove EU. Upravo ta mogućnost razgovora rodila je kasnije Pankrte, Parafe, Azru, Idole i ostale...

Doba je to kada se daljinski upravljač seli s garažnih vrata na mijenjanje kanala televizijskog prijarnika. Pripremne su to radnje za doba slike, automatizam mijenjanja svijeta koji se vrti pred očima gledatelja, doba priprema za ulazak u stoljeće u kojemu je privid značajniji od same stvari. Stara priča o uzajamnoj ovisnosti hardwarea i softwarea i ovdje je na djelu. Nepopularnost prvih daljinskih upravljača proizlazila je iz relativno male ponude kanala koji su bili na raspolaganju tadašnjim gledateljima. Vremena koja dolaze tragać će za daljinskim upravljačima koji dovoljno brzo i jednostavno mogu mijenjati brzo smjenjive kadrove čija je duljina prilagođena sposobnosti koncentracije. Upravljanje daljinskim upravljačem postat će indikator vrste odnosa u obiteljima. Daljinski upravljač postat će dokaz nadolazeće ljudske potrebe da imaju toliku količinu gledanoga i slušanoga materijala da na površinu može isplivati mogućnost promjene a ne sam taj materijal.

Šezdesete godine televizija po prvi put u povijesti upriličuje prva sučeljavanja predsjedničkih kandidata. Postaje sve manje važno što govore, a sve važnije kako izgledaju i kakav dojam ostavljaju. Tradicionalno vjerovanje u povezanost lijepog dobrog i istinitog počinje uzimati svoj danak. Niti Dobro a još manje Istinito ne mogu se probiti do pozornosti gledatelja zagledanih u lijepo...

Osvojiti državu ili kontinent značilo je osvojiti medije. 1964. godine Beatlesi osvajaju SAD. Novine, radio i televizija donosili su čitatelje, slušatelje i gledatelje kao na dlanu. Beatlesi postaju planetarno poznati neukroćeni dečki, neprilagođena ponašanja, koji električnim gitarama, bubnjevima, na krilima opijata, slave i svjetskih medija – postavljaju glazbene standarde i standarde ponašanja generacija na dolasku.

1969-te godine između pola milijuna i milijun mladih ljudi kreira na Woodstocku istinsku milenijumsku sliku koja će biti potvrdom električne povezanosti mladih svijeta. U razgovoru kojega je, u prosincu 1969-te s Johnom Lenonom i Yoko Ono imao guru modernih medija i teoretičar ideje globalnoga sela Marshall McLuhan – John Lennon je, među ostalim, izjavio da ljudi mogu biti zajedno u svijetu kao jednoj zemlji i da za to nisu potrebni nikakvi bedževi ili zastave... Povod za razgovor bio je plakat, odnosno *billboard* kampanja Johna Lenona i Yoko Ono „*War is over, if you want it*“.

Džuboks i rock glazba dolazili su zajedno: iz područja *businessa* koji je sve češće bacao poglede na žene i *teenagere*; od kreatora industrije novih glazbala koja su se uključivala u struju; iz potrebe novih generacija da iskažu svoj električni bunt, svoju osudu crno-bijeloga svijeta, da budu glasnjiji od glasnih unisonosti koje su dominirale političkim i kulturnim svjetovima u kojima su živjeli.

Džuboks je demokratizirao slušanje glazbe omogućujući svima odabir, iskazivanje glazbenoga stava i utjecaj na okolinu u kojoj je aparat smješten. Džuboks je bio komadić spektakla u svakom prigradskom kafiću, bio je dio glamura u svijetu bez glamura, bio je obećanje svijeta koji se u to vrijeme mogao samo sanjati.

Uz džuboks nerijetko je stajao i flipper, to audio-vizualno-taktilno, mehaničko-električno čudo od svjetlosnih i audio efekata koje nas je svojim bojama i zvukom hipnotiziralo na način koji podsjeća na hipnotičnost suvremenih računalnih igrica. Elektronički izazvani zvučni i svjetlosni efekti bili su neodoljiv mamac posebno generaciji koja je izrastala u doba razbijanja političke i kulturne monolitnosti jednopartijskih zemalja socijalizma.

Elektronički mediji radija i televizije dominirali su interesima tinejdžera u onom dijelu života koji je bio povezan s kućom u kojoj se živjelo s roditeljima. Elektroničke igračke flipera i džuboksa bile su sredstvo dodatnog doziranja elektroničkih impulsa kod izlaska u klubove, kafiće, birtije.

Generacija električnih podražaja sve češće je dobivala glazbenu verziju odgovora na potrebu električnog doziranja iskustva. Rock glazba kao svojevrsna najava elektrifikacije nota i zakoračila je u

naše živote čim smo bili dovoljno pripremljeni elektroničkim ekstenzijama i oboružali se prvim glazbenim znanjima. Demokratizacija glazbe pomoću džuboks aparata, mogućnost da električni instrument osnaži zvuk i doda mu začudnost dodatnih spravica, oslobađale su straha i pozivale. Malo tko je ostao imun. Generacija je osjetila poziv. Svi su svirali. Svi su iskušavali snagu elektriciteta u obliku glazbe. Pitanje nije bilo hoće li se, nego kada će i tko će otvoriti vrata novoj energiji za ulazak komuniciranje posredstvom glavnih medija. Novi val je izvorno energija koju je uobličio *punk*, izraz novih mogućnosti električnih glazbala, sintesajzera, mikrofona, razglasa, zvučnika... Glazba se odjednom našla u situaciji da je mogla krenuti ne samo preko sredstava emitiranja/distribucije nego je bila pripravna osvajati i fizičke prostore stadiona i velikih otvorenih prostora. Organizator Woodstoka i sam je bio iznenađen brojem ljudi koje su privukli zvuci elektronički pojačanih glazbenih sirena. Glazba je dobila svoju električnu ekstenziju koja će je odrediti u desetljećima koja dolaze. Istovremeno glazba će postati argumentom.

Izbor albuma:

Stranjski:

- Pink Floyd – *Ummagumma*
- Pink Floyd – *Obscured By Clouds*
- Pink Floyd – *The Dark Side of the Moon*
- Pink Floyd – *Wish You Were Here*
- Pink Floyd – *The Wall*

Podomaći:

- Drago Mlinarec – *Pjesme s planine*
- Indexi – *Modra rijeka*
- Pankrti – *Lublana je bulana*
- Paraf – *Rijeka / Moj život je novi val (singl)*
- Azra – *Azra*